

vané sídliště“ jako kulturní památku. To je však v přikrém rozporu s nejnovějšími publikovanými odbornými poznatky (které byly ostatně v návrhu na prohlášení shrnuty). Sídliště Ďáblice v první řadě nebylo běžným typizovaným projektem, ale ukázkovou výstavbou. I díky tomu zde materiálové a řemeslné vady časté na průmyslných sídlišťích nenajdeme. Díky kvalitě provedení je ostatně Ďáblické sídliště mimořádně dobře a autenticky dochované. Ministerstvo dále uvádí, že dostatečným prostředkem ochrany areálu je stavební zákon a platný regulační plán. To ovšem vůbec neodpovídá běžné realitě, jak ji známe i z památkově chráněných oblastí (viz dění v pražské památkové rezervaci), což se v případě Ďáblic ostatně ukázalo na zmíněném osudu kina Moskva – je to právě nedostatečnost stávajících regulativů pro ochranu historické podstaty sídliště, která vedla předkladatele k návrhu na prohlášení souboru sídliště Ďáblice za kulturní památku.

Z uvedených důvodů se Občanské sdružení Krásné Kobylisy spolu s předkladatelem návrhu Ing. arch. Brejchou rozhodli v úsilí o zajištění památkové ochrany Ďáblického sídliště pokračovat. Vedle občanských aktivit, mezi které patří i podpisová akce na podporu prohlášení sídliště za kulturní památku, probíhá také shromažďování podrobnějších podkladů pro novou verzi návrhu. Jestliže se tedy odborníci shodují v tom, že Ďáblice patří mezi nejhodnotnější a nejlépe dochovaná panelová sídliště v republice a že mají tak silný koncept, že by na rozdíl od mnoha méně zdařilých sídlišť neměly být nijak zahušťovány, není zřejmé, co brání ministerstvu zahájit řízení o jeho památkové ochraně. A to tím spíše, že ministerstvo již disponuje metodickým výstupem z rozsáhlého pětiletého projektu „Paneláci“, který samo podpořilo v rámci programu NAKI. Jedním z výsledků projektu, mapujícího architekturu a urbanismus panelových sídlišť, je Metodika k dokumentaci, výzkumu a památkové ochraně panelových sídlišť zpracovaná Matyášem Kracíkem a Rostislavem Šváchou. Sídliště Ďáblice je v této metodice označeno jako jednoznačný adept na památkovou ochranu a může tedy být obratem pilotně posouzeno. Byla by škoda, kdyby se tento historicky a architektonicky výjimečný soubor zařadil po bok dalších významných realizací poválečné architektury, kterým je památková ochrana dosud odprávná.⁶

Hana ŘEPKOVÁ

■ Poznámky

5 Dopis vedoucí oddělení ochrany kulturních památek odboru památkové péče MK ČR Ing. Mgr. Evy Trejbalové, č. j. MK 52956/2017 OPP ze dne 18. 8. 2017.

6 Podrobněji viz soupis doc. Voriška v tomto čísle ZPP.

Cena Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí: třináct ročníků

Od novostavby v historickém prostředí našich obcí musíme právem očekávat, že toto prostředí nepoškodí, nýbrž obohatí. Vystává tak potřeba debaty o zásadách, jaké dnešního architekta přivedou ke zdařilému výsledku. Cena Klubu Za starou Prahu, vyhlášená letos už potřinácté, se snaží tuto debatu podněcovat. Následující stat' formuluje kritéria, jakými Klub novostavby posuzuje, a představuje třináct dosavadních nositelů jeho Ceny.

Napsat dobrou zprávu o třinácti uplynulých ročnících Ceny Klubu Za starou Prahu za novostavbu v historickém prostředí pro mě představuje obtížný úkol. Správně bych se měl pokusit vyjádřit, jak na tuto akci hledí celý Klub, respektive jeho Domácí rada. Od jakéhosi neutrálně objektivního stanoviska, jaké by se pro takový cíl hodilo nejlépe, mě však odtlačuje mé velké zapojení do organizace této Ceny. Aniž by to tak bylo mým záměrem, musím o ní psát osobněji, s velkou mírou subjektivnosti.

Ke vzniku Ceny přivedla Domácí radu nespokojenost s kvalitou novostaveb v historickém centru Prahy z desetiletí po listopadové revoluci. Sdíleli jsme tehdy a sdílíme i teď názor, že když už se má objevit v památkově cenném území nová budova, tak to nemůže být na úkor dosavadních hodnot památkové rezervace. Nová stavba nesmí své prostředí poškozovat, musí ho naopak obohacovat. 90. léta 20. století však přinesla jen málo projevů takového obohacující architektury. V Praze se, pravda, tehdy objevil Tančící dům od Franka Gehryho a Vlada Miluniče, jehož architektonické pojetí představám většiny z nás o architektuře pro centrum metropole dobře odpovídalo. Zároveň s ním se však v dlouhou prázdných prolukách stavěly budovy předimenzované a z architektonického hlediska problematicky ztvárněné – například palác Myslbek na Příkopě –, anebo budovy, které snad uspokojivě splnily svou urbanistickou roli, ale jejich bezvýrazná, banální forma nepřidala centru Prahy žádnou novou hodnotu. Příkladem za všechny by se v tomto druhém případě mohla stát někdejší Hypobanka na náměstí Republiky od architekta Bernharda Winkinga.

Proti těmto nepodařeným novostavbám se uvnitř našeho Klubu zvedal stále silnější odpor, v jakém jsme ostatně neustali ani dnes, protože situace se od té doby ještě zhoršila. Byl to hlavně tehdejší jednatel našeho sdružení Richard Biegel, kdo nejhlasitěji volal po pořádání diskusních setkání a seminářů, které by se pokusily definovat, co je na nezdařilých nových budovách v centru Prahy špatné a jaké jsou naopak principy, z nichž při svém vstupu do historického prostředí vycházejí novostavby zdařilé. K formě soutěže o takovou novostavbu jsme nakonec dospěli hlavně proto, že právě ona nás k debatě o takových principech i k je-

jích soustavnějšímu prověřování na konkrétních příkladech sama vyzývá. O uvedení soutěže do provozu se opět nejvíce zasloužil Richard Biegel, s velikou podporou předsedkyně Klubu Za starou Prahu Kateřiny Bečkové.

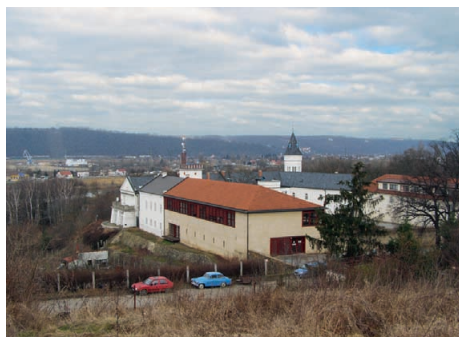
Své dodnes používané organizační schéma získala Cena už ve svém prvním ročníku v roce 2003. Neposuzují se při ní jen stavby pražské, nýbrž stavby z celého území republiky, jak to odpovídá tradiční starosti Klubu Za starou Prahu o závažné památkové kauzy na všech místech českých zemí. O existenci těchto staveb získáváme informace z různých zdrojů, od odborného architektonického tisku přes tipy důvěryhodných přátel až po vlastní prozkoumávání našich historických měst i menších obcí. Soutěž hodnotí novostavby, tedy budovy s vlastními základy, nikoliv rekonstrukce nebo nástavby těchto budov. Kandidáty na vítězství konečně vybírá porota totožná s Domácí radou Klubu Za starou Prahu čili s jeho jednadvacetičlenným výborem. V prvním kole se o každé nominované stavbě hlasuje aklamací, většinou hlasů z něj vzejdou finalisté. V kole druhém, které rozhodne o laureátovi, pak hlasování probíhá tajně.

Možná stojí za to zastavit se u složení této poroty. V Domácí radě zasedají členové všech generací, od studentů dějin umění a studentů architektury až po zasloužilé seniory. Neméně pestrá se zdá být i její skladba profesní. Vedle historiků umění, architektů a profesionálních památkářů v ní působí i přátelé z jiných pracovních sfér. Věřím tomu, že tato generační i profesní pestrost a zvláště tato přítomnost laického prvku dávají naší soutěži demokratický ráz, a že proto patří k jejím nejcenějším rysům. Slýcháme-li někdy kritiku, že jsme v tom či onom ročníku nevybrali nejlepšího kandidáta nebo že naše Cena přehnaně upřednostňuje nějaký architektonický směr, vždy na to můžeme odpovědět, že jsme ke svému verdiktu dospěli demokraticky a že většina z nás za ním stojí. A že jsme schéma soutěže vytvořili dobře, o tom podávají důkaz výsledky všech třinácti uplynulých ročníků.

Tajné hlasování zamezuje tomu, aby jeho výsledek předurčilo přání nějaké silné autority. Záleží však samozřejmě na způsobu, jakým se stavby ucházející se o Cenu porotě představují. Slouží k tomu šest typických fotografických snímků každé stavby, které se stále pokoušíme doplnit jejím studiem přímo v terénu.¹

■ Poznámky

1 Hodnocení stavby porotou na základě fotografií je samozřejmě problematické. Setkáváme se s ním však ve všech soutěžích tohoto typu, například v české Grand prix Obce architektů nebo v nové ceně České komory architektů. Novostavby v naší soutěžní akci se nicméně ucházejí o postup do finále a o vítězství na základě rovných podmínek, počet snímků je vždy stejný a donedávna je všechny pořizoval jeden fotograf – autor těchto řádek.

1

3

6

2

4

5

7

Obr. 1. Michal Sborwitz, dostavba zámku v Praze-Komořanech, laureát Ceny Klubu Za starou Prahu za rok 2003. Foto: Rostislav Švácha, 2003.

Obr. 2. Jakub Cigler, Vincent Marani a další, kancelářská budova Portheimka Center v Praze-Smíchově, laureát Ceny za rok 2004. Foto: Rostislav Švácha, 2004.

Obr. 3. John Pawson, Jan Soukup, dostavba Nového dvora u Toužimi pro klášter cisterciáků-trapistů, laureát Ceny za rok 2005. Foto: Rostislav Švácha, 2005.

Obr. 4. Barbora Rossi, Jan Mrázek, Josef Šanda, rodinný dům v Praze-Hlubočepích, laureát Ceny za rok 2006. Foto: Rostislav Švácha, 2006.

Obr. 5. Přemysl Kokeš, Mikuláš Medlík, polyfunkční dům v Lanškrouně, laureát Ceny za rok 2008. Foto: Rostislav Švácha, 2008.

Obr. 6. Roman Brychta, Adam Haliř, Ondřej Hofmeister, Petr Lešek, Václav Králíček, Národní technická knihovna v Praze-Dejvicích, laureát Ceny za rok 2009. Foto: Rostislav Švácha, 2009.

Obr. 7. Marek Štěpán, kostel sv. Ducha v Šumné u Znojma, laureát Ceny za rok 2010. Foto: Rostislav Švácha, 2010.

Následuje diskuse porotců, kteří se u prezentovaného architektonického díla snaží pojmenovat všechny jeho záporny i klady a hlasují pak o jeho dalším osudu. V deseti ročních jsem všechny kandidáty Ceny – zpravidla jich je deset až třináct každý rok – představoval porotcům osobně. Jelikož však šlo o roli psychicky až příliš náročnou, protože se vždy velmi ostře debatovalo i o stavbách, které jsem si oblíbil, a námitky proti nim jsem někdy těžce nesl, systém prezentace jsme v posledních třech ročních změnili. Každý kandidát teď dostává svého garanta nebo garantku z našich vlastních řad, oni či ony se pak snaží stavbu přiblížit ostatním a obhájit ji před kritikou, aby tak postoupila do finále.² Zásvěcenost i emotivnost jejich promluv má na výsledek soutěže nepopíratelný vliv. Garanti a garantky teď také naše finalisty představují široké-

mu publiku při vyhlašování výsledků naší Ceny v některé z pražských kaváren.

Pět kritérií

Už v prvních ročních naší Ceny jsme se též shodli na kritériích, podle kterých všechny stavby posuzujeme. Především přitom, že pořadí, v jakém je uvedu,

■ Poznámky

V posledních dvou ročních může garant nebo garantka – o tom viz můj další výklad – vyměnit mé snímky za vlastní. V několika ročních jsme se pokoušeli objíždět posuzované stavby před zasedáním poroty, tento optimální způsob však přesahuje naše finanční i časové možnosti. Velmi důsledně však Domácí rada navštěvuje budovy-laureáty po vyhlášení výsledků soutěže, takže je patrně všechny poznala *in situ*.

² Rozumí se samo sebou, že garanti či garantky znají posuzovanou stavbu z vlastní zkušenosti.

nevypovídá o jejich důležitosti. Aspoň pro mě mají všechna tato kritéria stejnou váhu.

Zaprvé jde o pravidlo *ochrany dosavadních hodnot*. Nové stavbě, byť by byla sebekvalitnější, nesmí ustoupit žádný historicky cenný objekt.

Druhou zásadu tu zkusím pojmenovat jako *vylepšení místa*. Spočívá v tom, že historické prostředí, ve kterém se ocitlo nové architektonické dílo, musí po vstupu tohoto díla vypadat lépe, než jak vypadalo předtím bez něho.

Jako třetí tu uvádím kritérium *architektonické kvality*. Sdílíme v Domácí radě přesvědčení, že historické prostředí dokáže obohatit jen novostavba kvalitní po architektonické stránce. Připojuji k tomu svou osobní víru, že stavba nekvalitní, podprůměrná nebo banální toto prostředí degraduje, i když do něho neviditelně zapadla.³

Zdá se jasné, že při posuzování architektonické kvality hraje velkou roli subjekt posuzovatele, jeho osobní preference a vkus, rozhled po soudobé architektuře. Jak velké názorové omyly, tak i rizika takzvané odbornické slepoty tu může korigovat co nejotevřenější debata, bez níž se při posuzování kandidátů na naši Cenu v Domácí radě neobejdeme. Rád bych však upozornil na fakt, že podobné subjektivní faktory sehrávají velkou roli i při posuzování *kontextuálnosti* novostavby, tedy kritéria, kterému v diskusích o Ceně přisuzujeme klíčový význam.

Pojem kontextuálnosti značí, že novostavba se ve svém prostředí nechová naprosto autonomně a že naopak vnímavě komunikuje se svým prostředím neboli kontextem. Konkrétně to znamená, že forma novostavby by měla souznít s typickými a charakteristickými formami starších budov kolem sebe. Problém této zásady nicméně spočívá v tom, že představy o kontextu a kontextualitě se různí, protože je silně ovlivňuje náš subjektivní výběr.⁴ Autor novostavby, architekt, může pokládat za důležité jiné prvky kontextu než památkář, který pak architektovo dílo posuzuje, ale o to hlavně, o kontextuálnost, přitom může jít prvnímu i druhému. Vyplatí se proto zkoušet u kontextu definovat ty jeho prvky nebo formy, jaké v takové míře osobním preferencím nepodléhají. Tady se v Domácí radě shodujeme na tom, že kontextuálně si počíná taková novostavba, která respektuje měřítko, proporce a výškovou regulaci starších staveb ve svém okolí.

Pro pojmenování pátého kritéria bychom si mohli vzít na pomoc pojem přidané hodnoty, pojem ostrova pozitivní deviace, jaký tuším uvedl do veřejného prostoru Václav Havel, nebo pojem *bonusu*, na nějž bychom mohli narazit v jednom kritickém textu o naší Ceně od historika architektury Huberta Guzika.⁵ Jde u něj o to, že novostavba nejenže musí zlepšit vzhled svého historického prostředí, nýbrž měla by do něj navíc vnést nějakou veřejně prospěšnou funkci nebo dát významný podnět k jeho dalšímu zlepšování.

Třináct laureátů

Laureátem prvního ročníku naší soutěže v roce 2003 se stala dostavba zámku v Praze-Komořanech od pražského architekta Michala Sborwitze.⁶ V půdorysné stopě zhroutené stodoly tu architekt k areálu zámku přistavěl nové křídlo s jídelnou pro zaměstnance Hydrometeorologického ústavu AV ČR a s byty pro jeho stážisty a mladé vědecké pracovníky. Vybral si pro to umírněné formy tradicionalistického směru v moderní architektuře. Kvalitou své práce konečně Sborwitz dosáhl toho, že díky vstupu novostavby do starého areálu se u komořanského zámku zvýšila jeho památková hodnota.

Také u vítězky druhého ročníku (2004), kancelářské budovy Portheimka Center v Praze-Smíchově, zvolili architekti Jakub Cigler a Vincent Marani pro její formu prostředky tradicionalisticky či klasicistně zabarvené, jak je to patrné v symetrické kompozici její hlavní fasády nebo v pravidelném řádu jejích oken s výškovými formáty.⁷ Novostavba do sebe citlivě integrovala renesanční budovu fary u kostela sv. Václava a dala podnět k rozsáhlé kultivaci svého okolí včetně úprav přilehlých parků a oprav sousedních domů. S přáteli z Domácí rady litujeme toho, jakým povážlivě nekontextuálním směrem se vydala mladší produkce architekta Ciglera.⁸ Portheimky Center si však za její koncepci nepřestáváme vážit.

V ročníku třetím (2005) jsme přisoudili Cenu trapistickému klášteru Nový dvůr u Toužimi, který vznikl do stavbou barokní venkovské rezidence tepelských premonstrátů.⁹ Zatímco nový kostel tu anglický architekt John Pawson a jeho plzeňský kolega Jan Soukup pojal v čistém a moderním minimalistickém stylu, novým klášterním budovám vtiskli nečasovou a samozřejmě podobu, která navozuje pocit, že tu jejich dílo stojí odjakživa.

Ve čtvrtém ročníku naší soutěže (2006) zvítězil poprvé a zatím naposled rodinný dům, práce začínajících pražských architektů Barbory Rossi a Jana Mrázka vkomponovaná do úpatí strmé skály v Praze-Hlubočepích.¹⁰ Autoři se snažili svůj objekt vytvarovat tak, aby svými proporcemi i svými formami evokoval členitý charakter okolní zástavby, a dosáhli toho, že se tak o jejich novou stavbu rozrostlo cenné historické jádro staré vesnice. Později, v ročníku šestém, se do finále Ceny probíjoval benešovský hotel Karlov od týmu Ladislav Lábus – Jiří Poláček – Václav Škarda, o jehož nové objekty se podobně jako v Hlubočepích rozšířilo historické jádro města Benešova. O několik hlasů však nad Karlovem tehdy zvítězila pražská Národní technická knihovna.

Laureát ročníku pátého (2008), nevelká kancelářská a obytná budova v Lanškrouně od místních architektů Přemysla Kokeše a Mikuláše Medlíka, zaplnil nehezku proluku na hlavním lanškrounském náměstí a zkultivoval tak zároveň i vstup do tohoto prostoru.¹¹ Autoři dali svému domu střídmost a čistou formu, v níž

■ Poznámky

3 Tento problém pozoruhodně rozebrala Martina Mertová, O polovičitosti památkářské architektury, *Zprávy památkové péče* LXXI, 2011, č. 3, s. 155–160.

4 Americký historik umění Norman Bryson dokonce mluví v souvislosti s kontextem o jeho konstruovanosti; zpochybňuje tedy jeho objektivní existenci. Zasazujeme-li podle něho při své interpretaci umělecké dílo do kontextu, znamená to, že tento kontext dodatečně tvoříme, podle toho, zajímá-li nás u tohoto díla jeho sociální, politické, kulturní nebo nějaké jiné vazby k dobové situaci. Srov. Norman Bryson, Umění v kontextu, in: Ladislav Kesner (ed.), *Vizuální teorie*, Jinočany 1997, s. 237–261. Třebaže jsem v některých svých starších pracích hleděl na toto Brysonovo pojetí kontextu se sympatiemi, dospěl jsem k přesvědčení, že nám tento historik umění předložil přepjatě subjektivistickou koncepci řešení tohoto problému, podobně jako někteří dnešní představitelé takzvaných paměťových studií, kteří zase říkají, že podobným způsobem jako kontext konstruujeme i svou minulost. Jak kontext, tak i minulost však podle mého soudu existují objektivně, nezávisle na našich míněních; to jen naše výklady kontextu či minulosti nebo naše představy o nich můžou mít a obvykle také mají subjektivní ráz.

5 Hubert Guzik, Bonus v historickém prostředí, *Stavba* XV, 2008, č. 4, s. 18–19.

6 Milena Sršňová, Cena Klubu Za starou Prahu, *Stavba* X, 2003, č. 2, s. 38–39. – Rostislav Švácha, Památkáři oceňují novostavby, *Architekt* IL, 2003, č. 3, s. 58–59. – Idem, K Ceně Klubu Za starou Prahu, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu* XXXIII (IV), 2003, č. 2, s. 30–31.

7 Richard Biegel, Kvalita a citlivost: Cena Klubu Za starou Prahu 2004, *Architekt* L, 2004, č. 5, s. 53. – Rostislav Švácha, Cena Klubu Za starou Prahu podruhé, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu* XXXIV (V), 2004, č. 2, s. 24–25.

8 Architekt Cigler je autorem obří předimenzované budovy Florentinum naproti Masarykovu nádraží v Praze nebo nadměrně vysoké a nadměrně mohutné budovy Quadrio ve Spálené ulici.

9 Milena Sršňová, Pawson a Soukup přesvědčili Klub Za starou Prahu, *Stavba* XII, 2005, č. 2, s. 4. – Rostislav Švácha, Cena Klubu Za starou Prahu potřetí, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu* XXXV (VI), 2005, č. 1, s. 20–21.

10 Martina Horáčková, Cena Klubu Za starou Prahu 2006, *Stavba* XIII, 2006, č. 3, s. 18–19. – Rostislav Švácha, Cena Klubu Za starou Prahu pro rok 2006, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu* XXXVI (VII), 2006, č. 1, s. 29–30.

11 Guzik (pozn. 5), s. 18–19. – Rostislav Švácha, Cena Klubu Za starou Prahu popáté, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu* XXXVIII (IX), 2008, č. 2, s. 29–30.

8

9

10

Obr. 8. *Iveta Torkoniaková, lávka u hradu ve Strakoněcích, laureát Ceny za rok 2011. Foto: Rostislav Švácha, 2011.*

Obr. 9. *Pavel Huml, Jiří Vaniček a další, vstupní budova chmelařského muzea v Žatci, laureát Ceny za rok 2012. Foto: Rostislav Švácha, 2012.*

Obr. 10. *Jiří Buček, Karel Novotný, depozitář Oblastní galerie v Liberci, laureát Ceny za rok 2013. Foto: Rostislav Švácha, 2013.*

se ozývá tradice klasicismu i Loosova purismu. Motivem podloubí pak Kokeš a Medlák na náměstí vrátili jeden z tradičních prvků jeho typologie.

S Národní technickou knihovnou, vítězkou šestého ročníku naší soutěže (2009), v ní naposled uspěla novostavba na území Prahy, což napovídá, že s pražskou architekturou několika posledních let něco není v pořádku.¹² Pražský ateliér Projektil se v projektu knihovny musel vyrovnat s obtížným kontextem památkové chráněného kampusu technické univerzity v Praze-Dejvicích, který na jednu stranu tvoří monumentální neoklasicistní bloky meziválečných vysokoškolských budov od Antonína Engela, na stranu druhou však do něho v 50. a 60. letech minulého století vstoupila volněji komponovaná pozdně moderní zástavba, která Engeluovu pevnou městskou strukturu záměrně porušovala. Autoři Národní technické knihovny na to reagovali tvarem skleněného „lampionu“,¹³ který se zdánlivě nehlasí k žádné z těchto historických vrstev, a přece oběma dobře odpovídá svými proporcemi i svou schopností integrovat celé území kampusu do vyššího celku.

Pokud se o vítězství Národní technické knihovny v šestém ročníku naší soutěže stejnou měrou postaraly architektonické i urbanistické kvality této novostavby, pak totéž platí o laureátovi ročníku sedmého (2010), kostele sv. Ducha ve vesnici Šumná u Znojma od brněnského architekta Marka Štěpána.¹⁴ Formě této nevelké sakrální stavby lze porozumět jako modernímu převyprávění raně středověkých vzorů. Architekt vložil svůj kostel do náhodně vzniklého trojúhelníkového prostranství, a to nikoliv do jeho středu, nýbrž k jedné z jeho stran, poblíž veřejných budov vesnice.

Díky jeho novostavbě a její uvážlivě vybrané poloze tak dnes celé toto místo vypadá jako historická náves.

V ročníku dalším, osmém (2011), dostala nejvíce hlasů stavba inženýrská, ocelová lávka, kterou pražská architektka Iveta Torkoniaková spojila areál strakonického hradu s historickým centrem města a vylepšila tak místní systém cest pro cyklisty a pro chodce.¹⁵ Takové řetězové mosty či lávky kdysi zdobily panoramata Lokte nebo Prahy. Nové dílo pražské autorky ve Strakoněcích se přitom vyznačuje stejným souladem se starými památkami jako tito jeho historičtí předchůdci.

V devátém ročníku (2012) spolu svedla urputný zápas dvě mimořádná díla, galerie Závodný v Mikulově od místního architekta Štěpána Děngeho a vstupní hala muzea chmelařství v Žatci od tamějšího ateliéru Huml & Vaniček.¹⁶ Nepatrný počet hlasů poroty, snad jeden nebo dva, rozhodl o udělení Ceny žatecké finalistce. Budova stojí uprostřed unikátní městské čtvrti, která se téměř celá skládá ze starých sušáren chmele, a svým industriálním pojetím vystihuje charakter tohoto specifického kontextu. Autoři jí dali podobu minimalistického hranolu s dobrými proporcemi, s dřevěnou konstrukcí a s pláštěm z perforovaného plechu. Rozhodnutí zrekonstruovat blok sušáren pro muzejní funkci, na němž se architekti Jiří Vaniček a Pavel Huml od počátku podíleli jako členové občanského sdružení, zachránilo celou čtvrť před asanací a samo muzeum se v ní stalo ohniskem postupné rehabilitace širokého okolí.

Aniž bychom to předem tušili, zvítězila v tajném hlasování poroty desátého ročníku (2013) stavba podobná té předchozí, minimalistický hranol depozitáře Oblastní galerie výtvarného umění v Liberci od místních architektů Jiřího Bučka a Karla Novotného.¹⁷ Depozitář se ocitl uprostřed kdysi noblesní liberecké čtvrti z éry pozdního historismu a stal se sousedem libereckých městských lázní, které přestavba na galerijní účel vymaňila z procesu pomalého odumírání. Okolní budovy z přelomu 19. a 20. století depozitář neimituje, ani svým stylem, ani materiálem – pláštěm z hliníkových prefabrikátů. Architekti však dbali o to, aby soulad depozitáře s okolím zajistily jeho správné proporce a aby budova bývalých lázní neztratila své dominantní posta-

vení. Místo toho, aby svou novou budovu odsunuli do hloubi pozemku, raději jejím tělesem zpevnili historickou uliční čáru.

Z jedenáctého ročníku (2014) si odnesla laureátský věnec monumentální budova Světa techniky na území národní kulturní památky Vítkovické železárny v Ostravě.¹⁸ Autor, přední pražský architekt Josef Pleskot, vložil její velkoryse tvarovaný objem do čtvercové urba-

■ Poznámky

12 Rostislav Švácha, Šestý ročník Ceny Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu XXXIX (X)*, 2009, č. 1, s. 21–28. – Kateřina Bečková, Princip IKUHO: Metoda přemýšlení o novostavbě v historickém prostředí, *Ibidem*, s. 29–32.

13 Při udělování Ceny pronesl tuto metaforu člen Projektilu, architekt Roman Brychta.

14 Martina Mertová, Cena Klubu Za starou Prahu v období analytického pluralismu, *Stavba XVIII*, 2011, č. 1, s. 4–5. – Rostislav Švácha, Cena Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu XLI (XII)*, 2011, č. 1, s. 33–37.

15 Miloš Solář, K Ceně Klubu Za starou Prahu 2011, *Stavba XIX*, 2012, č. 1, s. 4. – Rostislav Švácha, Cena Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí za rok 2011: O dvou spolehlivých cestách, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu XLI (XII)*, 2011, č. 3, s. 27–34.

16 Milena Sršňová, Cena Klubu Za starou Prahu 2012, *Stavba XX*, 2013, č. 1, s. 8. – Rostislav Švácha, Podeváté! Cena Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí za rok 2012, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu XLIII (XIV)*, 2013, č. 1, s. 36–40.

17 Milena Sršňová, Desátá Cena Klubu Za starou Prahu za novostavbu v historickém prostředí, *Stavba XXI*, 2014, č. 1, s. 2. – Rostislav Švácha, Jubilejní desátý ročník Ceny Klubu Za starou Prahu: O míře modifikace, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu XLIII (XIV)*, 2013, č. 3, s. 27–30.

18 Rostislav Švácha, Jedenáctá Cena Klubu Za starou

11

13

12

Obr. 11. Josef Pleskot, Michaela Košařová, Miloš Linhart, Zdeněk Rudolf, Petr Sýkora, budova Světa techniky v Ostravě-Vitkovcích, laureát Ceny za rok 2014. Foto: Rostislav Švácha, 2014.

Obr. 12. Aleš Burian, Gustav Křivinka, dostavba Dusíkova divadla v Čáslavi, laureát Ceny za rok 2015. Foto: Rostislav Švácha, 2015.

Obr. 13. Jaromír Chmelík, předstíh Bílé věže v Hradci Králové, laureát Ceny za rok 2016. Foto: Rostislav Švácha, 2016.

nistické sítě, na níž se podle jeho výzkumů areál železáren rozvíjel od poslední třetiny 19. století. Při pohledu od vítkovických vysokých pecí se zdá být Svět techniky téměř neviditelný, železářny se zrcadlí na jeho skleněné fasádě jako fata morgana. Z druhé strany působí zaoblený objem Pleskotovy budovy jako pevná bašta ocelových věží a továrních komínů za jejími zády. Architekt se tu musel vyrovnat s problémy, před jakými jiní autoři novostaveb v historickém prostředí doposud nestáli, a přesto vyhovět všem nárokům, jaké v Klubu na takové novostavby klademe.

Autoři nejvýše oceněné budovy dvanáctého ročníku Ceny Klubu Za starou Prahu (2015), brněnští architekti Aleš Burian a Gustav Křivinka, řešili naproti tomu úlohu tradičnější.¹⁹ Jejich přístavba k Dusíkovu divadlu v Čáslavi obohatila provoz tohoto kulturního zařízení o nový sál a o příjemnou a veřejně přístupnou kavárnu a pomohla současně zkultivovat zanedbané zákoutí tohoto starého města. Nebojím se prozradit, že k vítězství nad neobyčejně silnými konkurenty – novým mostem v Jaroměři od Mirka Bauma a Davida Baroše a galerií Pakosta v Litomyšli od Zdeňky Vydrové – napomohla ušlechtilé neomoderní budově v Čáslavi emotivní prezentace její garantky, členky Domácí rady Elišky Varyšové.

V ročníku třináctém, zatím posledním, zvítězila novostavba předsíně Bílé věže v Hradci Králové od Jaromíra Chmelíka.²⁰ Stěží si dnes můžeme představit těžší úkol než takový, jaký musel vyřešit tento královéhradecký architekt. Se svou novostavbou totiž musel vstoupit do kontextu tvořeného nejceněnějšími stavbami městské památkové rezervace, gotickým chrámem sv. Ducha, barokním kostelem sv. Klimenta od Jana Santiniho-Aichela i samotnou renesanční Bílou věží. Chmelík se však nakonec postaral o důkaz, že při správné volbě proporcí, materiálů a celkového tvaru může nová architektura citlivě vstoupit i do těch nejmalebnějších zákoutí našich historických měst.

Potřeba dialogu

Vítěze naší Ceny zpravidla vyhlášíme počátkem každého roku v kavárně Mlýnská na pražské Kampě. Slavnost vždy uvozují promluvy Kateřiny Bečkové, ve kterých se předsedkyně Klubu už několik let snaží najít pro hodnocení architektury kritéria vypůjčená z exaktních věd a objektivně platných přírodních zákonů. S jedinečným smyslem pro vtip a ironickou nadsázku tak vedoucí osobnost našeho sdružení proniká k jádru závažného problému subjektivního posuzování staveb, kterého jsem se už dotkl v souvislosti se zásadami ar-

chitektonické kvality a kontextuálnosti. Následuje představování finalistů a vyhlášení laureáta, do poslední chvíle utajovaného. Jako odměnu si architekti-finalisté odnesou pěkně typograficky upravený diplom

■ Poznámky

Prahu za novou stavbu v historickém prostředí ve světle benátských „transplantátů“, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu XLV (XVI)*, 2015, č. 1, s. 17–21.

¹⁹ Rostislav Švácha, O dvanáctém ročníku Ceny Klubu Za starou Prahu a o „starchitektuře“, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu XLV (XVI)*, 2015, č. 3, s. 27–32.

²⁰ Karolína Vránková, Děťátko věže, *Respekt* XXVIII, č. 8, 20. 3. 2017, s. 59. – Karolína Jirkalová, Cena Klubu Za starou Prahu, *Art+Antiques* 2017, č. 3, s. 59. – Cena Klubu Za starou Prahu za rok 2016, *Era* 21 XVII, 2017, č. 1, s. 8. – Cena Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí za rok 2016, in: Antonín Novák, *Česká architektura / Czech Architecture, 2015–2016*, Praha 2016, s. 181. – Rostislav Švácha, Cena Klubu Za starou Prahu za rok 2016: O architektonické kvalitě a kontextuálnosti, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu XLVII (XVIII)*, 2017, s. 28–32.

a láhev dobrého vína s klubovní etiketou. Autor vítězné stavby navíc dostane starý výtisk věstníku *Za starou Prahu* z nejslavnější éry Klubu před sto lety. Přestože, jak je zřejmé, se udělení Ceny nepojí s žádnou peněžní částkou, ještě se snad nestalo, že by si ji některý architekt nepřišel převzít. Od šestého ročníku finalisty i laureáty vyzýváme, aby při aktu udělení diplomu osvětlili své pojetí odměněné novostavby a aby se přitom obzvlášť zaměřili na památkářské a kontextuální aspekty svého řešení. Zajímavá rozprava v tom ohledu proběhla například mezi architekty Projektilu a profesorem Ladislavem Lábusem v roce 2009 a neméně pamětihodně o svém mostě v Jaroměři vloni promluvil emeritní profesor technické univerzity v Čáchách Mirko Baum. „*Pracuji-li v historickém prostředí, projektuji s vědomím, že tu už přede mnou někdo byl,*“ vyslechli jsme od bývalého příslušníka legendární liberecké Školky Sial jímavá slova.²¹

Když píšu o tom, jak se k Ceně Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí stavějí architekti – a oni k ní evidentně přistupují s respektem –, odhaluji tak druhý důležitý záměr, s jakým jsme před patnácti lety s Kateřinou Bečkovou a Richardem Biegelem uvedli náš podnik na scénu. Slibovali jsme si od něj, že vytvoří platformu pro kulturnější dialog mezi památkářskou a architektonickou obcí. Osobně se domnívám, že takový dialog potřebujeme, a věřím tomu, že ještě víc ho potřebují naše stará sídla, vesnice a města, jejichž památky pokládám za náš největší národní poklad. Nastane-li situace, kdy do prostředí těchto obcí musí vstoupit novostavba, pak má oběma stranám záležet na tom, aby takové dílo své prostředí nejen nedegradovalo a nezkažilo, nýbrž opravdu obohatilo. Dialog, jaký by k takovému dobrému výsledku vedl, však dnes mezi stranou architektů a stranou památkářů většinou neprobíhá a podle toho také u architektonické tvorby pro naše staré obce vypadají mnohé její výsledky. Žádána z obou stran se nesnaží vcítit se do stanovisek té druhé, jejich vzájemný vztah je plný nepochopení a podezřavosti. Nejvíce se podobá vzájemnému ostřelování.²² Žádná z obou stran jako by nechápala, že nejedná s nepřítelem, nýbrž se svým nejbližším spojencem. Rodí-li se přesto v takových poměrech novostavby, jaké mají právo aspirovat v naší Ceně na vysoké hodnocení, pokládám to ve stávajících poměrech téměř za zázrak.

Myslím, že by mi všichni členové Domácí rady dali zapravdu, kdybych řekl, že výsledky naší Ceny nechceme nikomu vnucovat. Stejně tak se ale domnívám, že by vůbec nebylo špatné, kdyby oceněné stavby sloužily jako dobrý příklad pro své následovnice. Aby však opravdu mohly figurovat jako vzor, k tomu by se snad hodilo vystopovat nějaký trend, jaký většina z nich sleduje nebo jaký sledují porotci naší Ceny v jejich posuzování. Já cítím, že takový trend skutečně existuje. Významné osobnosti, které náš podnik soustavně sledují, se však v jeho postižení výrazně liší. Profesori Ivo Hlobil a Emil Píkrýl mi v kuloárových diskusích několi-

krát sdělili, že naše Cena pravidelně oceňuje stavby střídme a konzervativně pojaté. Ve skvělém dopisu, který jsme nedávno otiskli v našem věstníku,²³ nám naopak profesor Václav Girsy vytýká, že máme sklon vyhledávat novostavby vůči svému prostředí kontrastní.

Neodvážuji se rozsoudit zde, jaké z obou těchto stanovisek se více blíží k pravdě. Přesto si však za příkladnou dovolím označit cestu, jakou se každý rok dobíráme svých rozhodnutí. Je to cesta dialogu. Jakkoli ostře se naše názory střetávají, ještě se nestalo, že bychom se nesnažili hledat východisko přijatelné pro všechny a že bychom se z posuzování rozcházeji ve zlém. Pochopiv se snažíme pochopit hlediska druhých, nikdo z nás se nad ostatní nevyvyšuje. Jako bychom všichni cítili, že ta nejobtížnější definovatelná kritéria úspěšného vstupu novostavby do historického prostředí – kritérium architektonické kvality a kritérium kontextuálnosti – se vždy silně spínají se subjektivností úsudku a že nejlepší východisko z osidel tohoto subjektivismu opět nabízí diskuse a dialog.

Rostislav ŠVÁCHA

■ Poznámky

21 Most přes Labe v Jaroměři, dílo Mirko Bauma a Davida Baroše, postoupil do finále dvanáctého ročníku Ceny.

22 Egyptolog Jan Assmann klade do protikladu memorování pravd, které bylo typické pro staré civilizace Egypta nebo Mezopotámie, a kritickou debatu o pravdě, jaká se rozvinula v klasickém Řecku. Podstatný rys kritické debaty o pravdě spočívá v tom, že se důkladně seznámíme s tezemi protivníka a pak se na ně pokusíme odpovědět; tento proces Assmann nazývá řeckým slovem *hypolepse*; „*ukázněný obrat k minulým textům*“. Srov. Jan Assmann, *Kultura a paměť: Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvíjených kulturách starověku*, Praha 2001, s. 221–243. V dnešní debatě mezi architekty a památkáři se naproti tomu spíše setkáváme s memorováním pravd beze snahy poznat důkladněji názory druhé strany a kvalifikovaně pak na ně odpovědět; *k hypolepsi* má tato debata hodně daleko, a to na obou stranách.

23 Dopis prof. Václava Girsy k Ceně Klubu Za starou Prahu, *Za starou Prahu: Věstník Klubu Za starou Prahu* XLV (XVI), 2015, č. 3, s. 27–32.

Novodobý padesátiletý archeologický výzkum Vyšehradu. Na okraj monumentální publikace

MOUCHA, Václav; NECHVÁTAL, Bořivoj; VARADZIN, Ladislav a kol. *Vyšehrad. Knížecí a královská akropole. Svědectví archeologie*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., 2015. 960 s. ISBN 978-80-87365-84-7.

V roce 2016 se uzavřel rozsáhlý padesátiletý archeologický výzkum Vyšehradu jako druhá celistvá etapa výzkumu této významné národní kulturní památky. V roce 1966 zadaný úkol úzce souvisel s tehdejší situací památkové péče v Praze. Ředitelování Zdislava Buřivala na Pražském středisku státní památkové péče a ochrany přírody (PSSPOP) v té době charakterizoval koncepční přístup při řešení památkových problémů, dokončilo se organizační vytvoření Střediska jako odborného orgánu státní památkové péče a Památkové rady jako jeho poradního útvaru, uzavřel se Státní seznam nemovitých kulturních památek tehdy členěných na kulturní památky a objekty památkového zájmu aj. Památky v Praze byly již tehdy ve špatném stavebním stavu, formy údržby nedostatečné a využití památkových objektů bylo mnohdy nevhodné – hledaly se způsoby nápravy, jedním z příkladů byla obnova vnějších plášťů budov aj.

Nejvýznamnější památkové objekty byly prohlášeny za národní kulturní památky (NKP), v Praze šlo celkem o 20 objektů a areálů.¹ Všem byla věnována zvláštní pozornost, převážně je totiž charakterizoval nepříznivý stavební stav, u některých přitom byla situace složitá a nápravu podmiňovalo vyřešení řady problémů. Nej-složitější situace byla u dvou pražských NKP, a to u Novoměstské radnice a Vyšehradu. Proto u obou byly zřízeny komise pro jejich rehabilitaci – u Vyšehradu ještě navíc se subkomisí archeologickou. Jen zdánlivě byl tehdy Vyšehrad probádán a celistvě znám, ve skutečnosti u žádného ze zdejších objektů nebyl do té doby proveden stavebněhistorický průzkum, archeologický výzkum v letech 1924–1935/36 nebyl prezentován v plánové dokumentaci a chyběl celkový koncept řešení. Sešlé kapitulní domy byly nevhodně využité, obnově zchátralých hradebních zdí bránil jiný tvar novodobých cihel a nezájem o výrobu cihel vhodných. Existoval zde záměr na zřízení dalších tenisových hřišť a zejména nebezpečný byl politický tlak na umístování zemělých veřejných osobností na Vyšehradském hřbitově, který se měl řešit selekcí hrobů přímo na hřbitově, nebo na

■ Poznámky

1 Péčí o tyto památky byl v letech 1965–1967 pověřen autor tohoto příspěvku.